

Het leven zoals het is: junior onderzoekers aan de Vlaamse universiteiten anno 2018

Auteurs: Katia Levecque¹, Anneleen Mortier¹, Noëmi Debacker², Alain De Beuckelaer^{1,3}

1 ECOOM-Universiteit Gent, Vakgroep Personeelsbeleid, Arbeids- en Organisationspsychologie

2 ECOOM-Universiteit Gent, Directie Onderzoeksangelegenheden

3 Radboud University, Nijmegen, Institute for Management Research

FOCUS OP MENSELIJK ONDERZOEKSKAPITAAL

Bij de consolidatie en verdere uitbouw van Vlaanderen als een innovatieve regio, vormt het monitoren van het menselijk onderzoekskapitaal een belangrijk onderdeel. Hieruit komt een waaier van vragen: Waarom kiezen onderzoekers voor onderzoek? Waarom maken ze de keuzes die ze maken? Wat drijft hen, motiveert hen, wat stimuleert hun innoverend vermogen en creativiteit? Met welke objectieven en aspiraties gaan onderzoekers aan de slag? En welke contexten faciliteren het onderzoek en doen het floreren? Of omgekeerd: welke factoren remmen af, zorgen voor vertraging, of leiden – al dan niet na een lang proces – tot het afbreken van het onderzoek? En wat indien onderzoekers de universitaire wereld verlaten, al dan niet na het behalen van een doctoraat en/of na een periode als postdoctoraal onderzoeker? Waar komen ze terecht? En in welke mate komen de verworven competenties dan nog aan bod? Welke sectoren en werkgevers slagen erin de onderzoekscompetenties van hun werknemers, al dan niet verzilverd in een doctoraat, optimaal binnen hun productie of dienstverlening in te zetten?

Om dit soort vragen te beantwoorden maakt ECOOM - het Expertisecentrum O&O Monitoring van de Vlaamse Overheid – gebruik van verschillende onderzoeksmethoden en -technieken, waaronder surveyonderzoek. De *Survey of Junior Researchers* zijn surveys die gericht zijn op het menselijk kapitaal van onderzoekers zonder doctoraat, al dan niet in een doctoraatstraject. De *Survey of Junior Researchers* werd voor het eerst georganiseerd in 2008, daarna in 2013 (zie ECOOM-brief 8) en opnieuw in 2018.

SURVEY OF JUNIOR RESEARCHERS 2018: DATAVERZAMELING

De *Survey of Junior Researchers* 2018 (of kortweg SJR 2018) is een cross-sectionele survey gericht aan alle – op dat moment actieve - junior onderzoekers aan de Vlaamse universiteiten ($N_{populatie}=14806$). De survey bestaat uit een online bevraging, waarbij de respondent kan kiezen voor een Nederlandstalige of Engelstalige versie van de vragenlijst. De dataverzameling gebeurde tussen februari en juni 2018. In totaal namen 3759 junior onderzoekers deel. Achter de algemene responsgraad van 25% gaat een aanzienlijke interuniversitaire variatie schuil: de responsgraad varieert van 22% (KU Leuven) tot 40% (Vrije Universiteit Brussel).

Op de vraag of de respondenten van de survey een accurate weerspiegeling vormen van de volledige populatie van junior onderzoekers in Vlaanderen 2018, kunnen we op basis van Tabel 1 alvast het volgende vaststellen: in de survey zijn er disproportioneel meer vrouwen, minder ouderen en meer jongeren, meer Belgen, en meer junior onderzoekers uit de Vrije Universiteit Brussel. Tabel 1 toont ons verder dat de verdeling naar wetenschapscluster in de populatie en survey vrij gelijkaardig zijn en ook de universiteiten van Antwerpen en Hasselt blijken proportioneel vertegenwoordigd te zijn.

Als we ons richten op de kenmerken van de junior onderzoekers die deelnamen aan de 2018-bevraging, dan stellen we op basis van Tabel 2 vast dat 16% van de junior onderzoekers door de universiteit aangesteld zijn als academisch assistent, terwijl ongeveer één derde tewerkgesteld zijn op een persoonlijke beurs. Nog eens één derde van de junior onderzoekers verricht onderzoek via projectonderzoek. Bij 7% is er geen enkele financiering via de universiteit. Nog eens 7% rapporteert “andere”. Dit is een onderschatting van de realiteit: bijkomende analyses wijzen uit

dat onderzoekers zonder aanstelling aan de universiteit, disproportioneel minder aan de junior survey hebben deelgenomen. Uit analyses van de *Human Resources in Research Flanders*-databank, een administratieve databank die sinds 1990-1991 alle onderzoekers aan de Vlaamse universiteiten registreert, blijkt dat met name de groep doctorandi die geen aanstelling heeft aan een universiteit de afgelopen jaren is gegroeid. Meer en meer onderzoekers voeren doctoraatsonderzoek aan een universiteit, gecombineerd met tewerkstelling aan een andere onderzoeksinstituting, een universitair ziekenhuis, of een niet-R&D intensief bedrijf. Daarnaast bestaat een groep doctorandi die onderzoek uitvoeren met een externe beurs of een beurs van het type VLIR-UOS of gelijkaardig, die daarnaast een zelfstandige activiteit uitvoeren of die tijdelijk of permanent inactief zijn op de arbeidsmarkt. De toenemende diversiteit in arbeidsmarktposities van onderzoekers in een doctoraatstraject gaat mogelijks gepaard met een variatie aan carrièrespiraties, alsook opportuniteiten en obstakels in de onderzoekslapbaan.

Tabel 1. Kenmerken van junior onderzoekers in Vlaanderen, 2018: populatie vs. respondenten *Survey of Junior Researchers 2018*

	Populatie	SJR 2018
Gender		
Man	53%	46%
Vrouw	47%	54%
Geboortjaar		
≤ 1985	28%	18%
1986-1989	27%	23%
1990-1992	31%	38%
≥ 1993	14%	21%
Nationaliteit		
Belg	58%	64%
EU28	18%	13%
Niet-EU28	24%	22%
Wetenschapscluster		
Exacte wetenschappen	15%	15%
Biomedische wetenschappen	27%	27%
Toegepaste wetenschappen	25%	22%
Humane wetenschappen	10%	9%
Sociale wetenschappen	23%	27%
Universiteit		
KU Leuven	39%	34%
Universiteit Gent	32%	29%
Universiteit Antwerpen	13%	13%
Vrije Universiteit Brussel	12%	20%
Universiteit Hasselt	4%	4%

Verder lezen we in Tabel 2 dat iets meer dan de meerderheid van de respondenten van de survey naast onderzoek ook onderwijsactiviteiten opnemen. Bij negen op tien junior onderzoekers noteren we dat ze in een doctoraatstraject betrokken zijn: 20% van hen zit in de aanvangsfase, 57% in de uitvoeringsfase en 23% in de afrondingsfase. Ongeveer één derde van de doctorandi in de survey is één à twee jaar bezig met doctoreren. De helft van de doctorandi zit in hun derde, vierde of vijfde jaar van het doctoraatstraject. Bij twee derde van de doctorandi was er

van bij de aanvang van het doctoraat een beknopt tot volledig uitgewerkt voorstel.

Tabel 2. Positie in het academische werkveld van de respondenten van de *Survey of Junior Researchers 2018*

Aanstelling	
Academisch assistent	16%
Persoonlijke beurs uit België (FWO, BOF, ...)	30%
Persoonlijke beurs uit buitenland	5%
Projectonderzoek	35%
Geen financiering via de universiteit	7%
Andere	7%
Betrokken bij onderwijsactiviteiten	
Ja	57%
Nee	43%
Situatie m.b.t. doctoraat	
Aan het doctoreren	89%
Doctoraat recent ingediend/verdedigd	5%
Gestopt met doctoreren	1%
Ik werk niet aan een doctoraat	5%
Doctoraatsfase	
Aanvangsfase	20%
Uitvoeringsfase	57%
Afrondingsfase	23%
Jaar aanvang doctoraat	
2018	7%
2017	27%
2016	20%
2015	18%
2014	14%
≥ 2013	14%
Uitgewerkt onderzoeksvoorstel bij aanvang doctoraat	
Volledig uitgewerkt voorstel	31%
Beknopt voorstel	34%
Enkel een onderwerp	27%
Geen onderwerp	8%

SURVEY OF JUNIOR RESEARCHERS 2018: BEVRAAGDE LOOPBAAN- EN LEVENSASPECTEN

De *Survey of Junior Researchers 2018* herhaalt een aantal vragen uit de *Survey of Junior Researchers 2013* waardoor een vergelijking in de tijd mogelijk is. Daarnaast wordt in de 2018-bevraging ook een bijkomende reeks vragen gesteld die als doel hebben om specifieke aspecten van de loopbaan van junior onderzoekers uit te diepen.

Naast klassieke vragen rond sociodemografische kenmerken, wordt zowel in de bevraging van 2013 als die van 2018 een beeld gevormd van de positie van de junior onderzoeker in het academische werkveld (zie Tabel 2), van de onderzoeksomgeving (promotor(en), leiderschapstijl van de promotor, aantal promotoren, werkrelatie met promotoren, teamklimaat, besluitvorming in het team) en van de job (werkdruk, beslissingsruimte rond de invulling van de job, conflicterende rolverwachtingen in gezin en werk).

Net zoals in 2013 is er ook in 2018 heel wat aandacht voor zowel de performantie als het welzijn van de junior onderzoekers, twee aspecten van het functioneren die nauw met elkaar verbonden zijn. Wat performantie betreft, bevraagt de *Survey of Junior Researchers 2018* zowel naar publicaties als naar onderwijsactiviteiten. Wat welzijn betreft, wordt zowel aandacht geschonken aan jobuitkomsten als aan gezondheidsuitkomsten. Onder jobuitkomsten (*job outcomes*) vallen onder meer jobtevredenheid, verloopintenties, redenen voor verloop, toewijding en betrokkenheid. Onder gezondheidsuitkomsten (*health outcomes*) vallen negatieve uitkomsten zoals mentale gezondheidsproblemen, musculoskeletale klachten, hoofdpijn/migraines, eenzaamheid/isolatie en alcoholproblemen, terwijl positieve uitkomsten onder meer gevat worden in vragen naar vitaliteit en zelfvertrouwen. In tegenstelling tot wat vaak (impliciet) wordt verondersteld, is de correlatie tussen diverse welzijnsaspecten niet altijd groot. Zo tonen meta-analyses bijvoorbeeld aan dat de correlatie tussen jobtevredenheid en gezondheid zelden meer bedraagt dan $r=0.3$ (zie o.a. Faragher, Cass & Cooper, 2005). Hierop gaan we uitgebreider in in ECOOM-briefs 18 en 22, waar de hoofdfocus respectievelijk op algemene jobtevredenheid en op mentale gezondheid van doctorandi in Vlaanderen ligt. Op het belang van duidelijkheid omtrent welk welzijnsaspect in het welzijnsdiscours besproken wordt, gingen we reeds uitgebreider in in een bedrage van Levecque en Mortier over welzijn en mentale gezondheid bij academici in *The Doctoral Debate*, (European Universities Association, december 2018).

Naast sociodemografisch profiel, onderzoeksomgeving, job, performantie en welzijn, wordt in de *Survey of Junior Researchers 2018* ook uitgebreid gevraagd naar sociale contacten en steun, zowel van actoren binnen als buiten de universiteit, zowel informeel als professioneel. Ook wordt gevraagd naar eventuele barrières in hulpzoekend gedrag zoals schaamte, taboe of stigma.

Nog andere aspecten van de loopbaan van junior onderzoekers die zowel in 2013 als in 2018 in kaart gebracht worden, zijn de carrièreperspectieven en –aspiraties, alsook de inschatting van de waarde van het doctoraat voor werkgevers buiten de universiteit. In 2018 werd bijkomend gepeild naar zin voor ondernemerschap, alsook de ontwikkeling van allerlei competenties zoals management- of communicatieve vaardigheden.

Finaal wordt in de *Survey of Junior Researchers 2018* voor het eerst ook gepeild naar specifieke aspecten in het leven en de loopbaan van internationale junior onderzoekers. Deze groep is de afgelopen jaren sterk gegroeid: in 2018 gaat het om niet minder dan 42% van de populatie van junior onderzoekers in Vlaanderen. Tot op vandaag is er weinig informatie beschikbaar die toelaat om het algemene beeld over leven en loopbaan van junior onderzoekers aan de Vlaamse universiteiten te verfijnen, b.v. naargelang land of regio van herkomst. De bevraging in 2018 peilde bij internationale junior onderzoekers onder meer naar mate van acculturatie (richting België en richting thuisland), taalvaardigheid, sociale contacten binnen en buiten de universiteit, alsook carrièreaspiraties in Vlaanderen of buiten Vlaanderen.

De gegevens die met de *Survey of Junior Researchers 2018* werden verzameld, worden de komende periode geanalyseerd. De

geïnteresseerde lezer zal onze bevindingen kunnen volgen via de ECOOM-website (<http://www.ecoom.be>) en via wetenschappelijke tijdschriften.

REFERENTIES

- ECOOM-brief 8 – Levecque, K., Baute, S., & Anseel, F. (2013) Junior onderzoekers in Vlaanderen anno 2013: over dromen en realiteiten. ECOOM UGent.
- ECOOM-brief 18 – Levecque, K., De Beuckelaer, A., Van Overbeke, K. & Mortier, A. (2019) Hoe tevreden zijn doctorandi met hun job? Een blik op Vlaanderen 2013-2018. ECOOM UGent.
- ECOOM-brief 22 – Levecque, K., De Beuckelaer, A. & Mortier, A. (2019) Mentale gezondheid en doctoreren: wat de cijfers voor Vlaanderen 2013 en 2018 vertellen. ECOOM UGent.
- Faragher, E.B., Cass, M. & Cooper, C.L. (2005). The relationship between job satisfaction and health: A meta-analysis, *Occupational and Environmental Medicine*, 62 (2), 105-112.
- Levecque, K. & Mortier, A. (2018, 6 december) "Wellbeing" and "mental health" in academia: nomen est omen? Geraadpleegd op 13 augustus 2018, van <https://eua-cde.org/the-doctoral-debate/66:wellbeing-and-mental-health-in-academia-nomen-est-omen.html>.

Disclaimer: De nieuwsbrief rapporteert resultaten van wetenschappelijk onderzoek uitgevoerd door ECOOM UGent. Analyses en interpretaties zijn de verantwoordelijkheid van de auteur(s) van de nieuwsbrief, en zijn geen beleidsstandpunten van de Vlaamse Regering of van de Vlaamse overheid.